

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

สรุป และอภิปรายผลการศึกษา

การศึกษารับรู้ตนเองและทักษะชีวิตของเด็กวัยรุ่นที่ติดเชื้อเอช ไอ วี จากกรรมมารดา และมารับขาด้านไวรัสที่โรงพยาบาลนครพิงค์ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative study) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในกลุ่มตัวอย่างเด็กวัยรุ่นที่ติดเชื้อเอช ไอ วี ซึ่งเป็นเด็กที่มีลักษณะทางด้านร่างกายปกติ จำนวน 5 ราย เป็นเพศหญิง 3 รายและเพศชาย 2 ราย มีอายุระหว่าง 17 - 18 ปี มีข้อสรุปผลการศึกษาดังนี้

1. จากการศึกษาที่ใช้วิธีการเลือกสัมภาษณ์โดยความสมัครใจ ทำให้ข้อมูลที่ได้มาเป็นตัวแทนของกลุ่มเด็กที่มีการรับรู้ตนเองในเชิงบวก ซึ่งเด็กในกลุ่มดังกล่าวเป็นเด็กที่มีวินัยในการดูแลตนเองในเรื่องของการดูแลสุขภาพและการกินยารวมถึงการมีทักษะในการดำเนินชีวิตที่ดี ถึงแม้ว่าเด็กจะมีกลุ่มเพื่อนมาคอยชักชวนให้ทำพฤติกรรมเสี่ยง เช่น การดื่มสุราหรือสูบบุหรี่ แต่เด็กกลุ่มนี้ก็สามารถที่จะปฏิเสธเพื่อนในการทำพฤติกรรมเสี่ยงดังกล่าวได้ ไม่เหมือนกับงานเขียนของ วิจิตราน บุญสิทธิ และคณะ(2551) เกี่ยวกับเด็กวัยรุ่นที่ติดเชื้อเอช ไอ วีว่าเด็กจะแสดงอาการต่อต้านไม่เชื่อฟัง ไม่ให้ความร่วมมือในการรักษาหรือมีปัญหาด้านพฤติกรรมและอารมณ์ เช่น ภาวะซึมเศร้า วิตกกังวล หรือมีพฤติกรรมก้าวร้าว

2. จากการศึกษาที่เด็กวัยรุ่นในกลุ่มการศึกษานี้ซึ่งเป็นเด็กวัยรุ่นตอนกลางที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์รวดเร็วและมีความรุนแรง มีความรู้สึกไวต่อสิ่งกระตุ้นจากสภาพแวดล้อม แสดงความรู้สึกอย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมา (ฟังพิศ จักรปิง, 2539) เกิดการรับรู้ตนเองในทางบวกซึ่งเห็นได้จากการที่เด็กสามารถอธิบายถึงตัวตนของตนเองตามทฤษฎีของคาร์ล โรเจอร์ (Carl Rogers, 1902-1987) ที่ได้แบ่งมโนทัศน์แห่งตนออกเป็น 3 ประการ คือ ตัวตนที่เป็นจริง (Real Self) ตัวตนที่บุคคลคิดว่าตนเองเป็น (Perceived self) และ ตัวตนในอุดมคติหรือตัวตนที่ต้องการจะเป็น (Ideal Self) พบว่าเด็กมีการรับรู้ตนเองทั้งสามด้านที่สอดคล้องกันซึ่งเห็นได้จากการที่เด็กแต่ละคนรับรู้ว่าคุณภาพตนเองเป็นเด็กติดเชื้อเอช ไอ วี มีสุขภาพที่ไม่แข็งแรง มีผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง เด็กจึง

เลือกที่จะประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสุขภาพและความชอบของตนเอง ได้แก่ การเป็นเชฟ การเปิดร้านขายอาหาร การเปิดร้านซ่อมอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น หรือการที่ได้รู้รับรู้ว่าตนเองเป็นเด็กที่เครียดง่ายก็หาวิธีการคลายเครียดโดยการดูทีวีและฟังเพลง เป็นต้น ซึ่งคาร์ล โรเจอร์ กล่าวว่าการที่เด็กมีการรับรู้ตนเองทั้งสามด้านพอดีเท่า ๆ กัน เด็กก็จะเป็นคนดีไม่มีปัญหา ไม่มีความยุ่งยากและวุ่นวาย ถ้าตัวตนตามอุดมคติและตัวตนตามที่ได้รับรู้สอดคล้องกันดี จะส่งผลต่อความสำเร็จในการทำงาน ถ้าตัวตนตามที่ได้รับรู้และตัวตนตามความเป็นจริงสอดคล้องกัน บุคคลจะได้รับการยกย่องนับถือว่า “เป็นคนดี” อีกทั้งคาร์ล โรเจอร์ ย้ำว่าสัมพันธภาพที่ดีในวัยเด็กกับครอบครัว คือ การได้รับความรัก ความอบอุ่น และการเอาใจใส่จากพ่อแม่ที่เพียงพอ จะทำให้บุคคลเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถรู้จักและเห็นภาพตนเองได้ตรงกับความเป็นจริง ทำให้การรับรู้ตนเองของบุคคลนั้นมีตัวตนในอุดมคติกับตัวตนในความเป็นจริงที่ตรงกัน ซึ่งจะทำให้บุคคลไม่มีปัญหาในการปรับตัว บุคคลลักษณะนี้จะสามารถปรับตัวได้ดี มีศักยภาพภายในที่จะพัฒนาตนเองได้ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาครั้งนี้ที่พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ตนเองของเด็กนั้นมีความสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดู การให้ความรัก ความอบอุ่นตั้งแต่วัยเด็กของครอบครัว การใช้คำพูดชักจูง (Verbal Persuasion) ของพ่อ แม่หรือญาติในการพูดคุย ตักเตือนเกี่ยวกับการคบเพื่อน การมีแฟน การดูแลสุขภาพของตนเอง หรือการลดช่องว่างระหว่างตัวผู้ดูแลกับเด็ก โดยการเปิดโอกาสให้เด็กได้มาพูดคุยหรือปรึกษาเวลาที่เด็กมีปัญหา ดังเช่น กรณีของซีที่ลุงมักจะบอกซีเสมอว่าเวลาที่มีปัญหาอะไรก็ตามปรึกษาได้ และกรณีของเอที่มีการเปิดใจคุยกันในครอบครัวทุกวัน เป็นต้น หรือจากการมีบุคคลต้นแบบ (modeling) ของเอรวมทั้งการเลี้ยงดูที่จำลองชีวิตความเป็นครอบครัวให้แก่เด็กของสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าของมูลนิธิสังกัองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำให้เอเกิดความมั่นใจในการที่จะเรียนรู้จากประสบการณ์และเงื่อนไขของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวอันก่อให้เกิดเป็นทักษะในการดำเนินชีวิต ซึ่งสถาบันครอบครัวถือว่าเป็นแรงสนับสนุนที่มีอิทธิพลต่อการสร้างตัวตนของเด็กอย่างหนึ่ง และจากการศึกษายังพบว่าเอฟซึ่งเป็นเด็กที่เติบโตมาในสถานสงเคราะห์ของรัฐที่ต้องใช้ชีวิตอยู่ในบ้านคนเดียวในตอนกลางวันและได้รับการสนับสนุนจากองค์กรอิสระที่ทำงานด้านเอดส์ในการช่วยดึงศักยภาพของเด็กออกมาผ่านการเป็นตัวแทนเยาวชนที่ทำงานด้านเอดส์โดยการเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นของตนเองผ่านการทำกิจกรรมต่างๆซึ่งจะทำให้เด็กเห็นถึงคุณค่าของตนเองเกิดการรับรู้ตนเองในทางบวกและมีทักษะในการดำเนินชีวิตถึงแม้ว่าเด็กรายนี้จะไม่มีครอบครัวมาให้การสนับสนุนก็ตาม

3. จากการที่กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ตนเองในทางบวกทำให้เด็กเกิดการตระหนักรู้ในตนเองเกี่ยวกับการดูแลตนเองในทุกด้านเนื่องมาจากความเจ็บป่วยทำให้เด็กในกลุ่มนี้มีทักษะในการดำเนินชีวิตที่ดีโดยเห็นได้จากกรณีที่เด็กมีทักษะทางสังคมที่ดีเด็กสามารถเข้าร่วมทำกิจกรรมกับกลุ่ม

เพื่อนหรือชุมชนได้ เด็กมีกลุ่มเพื่อนสนิททั้งที่บ้านและที่โรงเรียน หรือมีการปรับตัวให้เข้ากับกฎระเบียบทางสังคมของชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ ทักษะทางด้านความคิดพบว่าเด็กทุกรายมีกลวิธีที่หลากหลายในการเตือนตนเองเมื่อถึงเวลากินยาและไม่มีเด็กคนไหนที่หยุดกินยาเอง และทักษะทางด้านจิตใจพบว่าเด็กทุกรายตระหนักว่าตนเองเป็นเด็กติดเชื่อแต่ก็ไม่ได้รู้สึกว่าคุณเองนั้นแตกต่างจากเด็กคนอื่นอะไรที่เด็กคนอื่น ๆ ทำได้ตนเองก็ทำได้เหมือนกัน ยกเว้นสิ่งที่คิดว่าตนเองแตกต่างจากเด็กคนอื่นเพราะมีโรคประจำตัวคือ โรคหืดหอบซึ่งเป็นอุปสรรคในการทำกิจกรรมของซีและเด็กกลุ่มนี้ยังมีทักษะในการเข้าใจผู้อื่น เช่น กรณีของเอที่เข้าใจถึงความจำเป็นของครอบครัวที่ต้องให้เอมาอยู่สถานเลี้ยงเด็กกำพร้าหรือการเข้าใจถึงอารมณ์ของเพื่อนที่แปรปรวนเนื่องมาจากการเจ็บป่วยเป็นต้น

4. จากการที่เด็กมีการรับรู้ตนเองในทางบวกและการมีทักษะในการดำเนินชีวิตที่ดีของเด็กกลุ่มดังกล่าวน่าจะเป็นเงื่อนไขสำคัญในการดูแลรักษาสุขภาพของตนเองอีกด้วยซึ่งเห็นได้จากการที่เด็กทุกคนมีความรับผิดชอบในการกินยา แม้ว่าบางครั้งเด็กจะเกิดความรู้สึกเบื่อการกินยาหรือการกินยาเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตแต่เด็กก็ไม่เคยมีความคิดที่จะหยุดกินยาเอง แม้แต่เด็กที่ได้รับโอกาสให้หยุดกินยาได้ก็ยังคงมีความรับผิดชอบในการดูแลรักษาสุขภาพของตนเองให้แข็งแรงอยู่เสมอ นอกจากนี้พบว่าระยะเวลาในการติดเชื่อของเด็กไม่มีผลต่อการรับรู้ตนเองของเด็กในทางลบ เนื่องจากเด็กยอมรับว่าตนเองนั้นมีความแตกต่างจากเด็กคนอื่น ๆ ที่ไม่ติดเชื่อเพียงเพราะตนเองนั้นต้องมีชีวิตอยู่ร่วมกับเชื้อเอช ไอ วี ต้องกินยาสม่ำเสมอและต้องดูแลรักษาสุขภาพของตนเองมากกว่าเด็กคนอื่น ๆ ซึ่งไม่เหมือนกับการศึกษาของ Turner-Hanson (1994) เกี่ยวกับเด็กที่ได้รับการวินิจฉัยครั้งแรกว่าเป็นโรคลมชักในช่วงก่อนวัยเรียนและในวัยเรียน ระยะเวลาในการเจ็บป่วยที่ยาวนานทำให้เด็กมีการรับรู้ตนเองลดลง อย่างไรก็ตามจากการศึกษาครั้งนี้ยังพบว่ามีเด็กที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลรักษาสุขภาพของตนเองไม่ถูกต้อง เพราะเด็กอาศัยอยู่ในสถานสงเคราะห์เด็กกำพร้าของรัฐซึ่งมีเด็กอยู่รวมกันจำนวนมาก จำนวนผู้ดูแลมีน้อยไม่เพียงพอกับจำนวนของเด็ก และเด็กไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนซึ่งจะมีการสอนเกี่ยวกับการดูแลรักษาสุขภาพของตนเองในวิชาสุขภาพศึกษา

5. จากการศึกษาครั้งนี้ยังพบว่าการที่เด็กมีครอบครัวหรือเครือข่ายทางสังคมที่คอยสนับสนุนให้กำลังใจ รวมทั้งเด็กยังรักษาความลับในการติดเชื่อของตนไว้ได้ ทำให้กลุ่มเพื่อนและชุมชนมีผลต่อการรับรู้ตนเองของเด็กน้อย เพราะเด็กทุกคนยังสามารถเข้าร่วมกิจกรรมกับทางชุมชนได้ตามปกติ และเด็กยังมีกลุ่มเพื่อนสนิททั้งที่โรงเรียนและที่บ้านที่สามารถพูดคุยหรือปรึกษาปัญหาได้ และยังสามารถรับการยอมรับจากกลุ่มอีกด้วย ถึงแม้ว่าเด็กทุกคนมีความรู้สึกวิตกกังวลกลัวเพื่อนหรือชุมชนทราบเกี่ยวกับสถานะการติดเชื่อของตนเองก็ตาม

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ทำงานกับเด็กวัยรุ่นที่เติบโตมากับเชื้อเอช ไอ วี

1. ควรส่งเสริมให้เด็กได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวหรือที่มีลักษณะคล้ายกับความสัมพันธ์ในครอบครัว
2. ควรมีการพูดคุยกับเด็กเกี่ยวกับการดูแลรักษาสุขภาพของตนเองเมื่อเด็กมารับบริการที่คลินิก รวมถึงการเปิดโอกาสให้เด็กได้พูดคุยถึงเรื่องของการมีความรักหรือการวางแผนสร้างครอบครัวในอนาคตของเด็กอีกด้วย
3. ควรมีการจัดการเรียนการสอนสุขศึกษาให้แก่เด็ก ๆ ที่อยู่รวมกันในสถานสงเคราะห์ สัปดาห์ละ 1 ครั้งและเปิดโอกาสให้มีการซักถามหรือปรึกษาปัญหาตามความจำเป็น

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาเพิ่มเติมในประเด็น ต่อไปนี้

1. ควรทำการศึกษาเฉพาะในกลุ่มเด็กที่ไม่สามารถรับประทานยาได้อย่างสม่ำเสมอและกลุ่มเด็กที่มีพฤติกรรมเสี่ยง เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการรับรู้ตนเองและทักษะในการดำเนินชีวิตของเด็กในกลุ่มดังกล่าว และเพื่อช่วยสนับสนุนให้เด็กเกิดการรับรู้ตนเองในทางบวกและสอนทักษะการดำเนินชีวิตในด้านที่เด็กขาดไป
2. ควรทำการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติของบุคลากรที่ทำงานกับเด็กติดเชื้อว่ามีทัศนคติต่อเด็กเหล่านี้อย่างไร เนื่องจากบุคลากรกลุ่มดังกล่าวมีการทำงานที่ใกล้ชิดกับเด็กกลุ่มนี้มาอย่างยาวนาน
3. ควรศึกษาถึงรูปแบบของการบริการที่ให้กับเด็กที่มารับบริการที่คลินิกรับยาต้านไวรัสว่าเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเด็กหรือไม่